

Yeni Maden Yasasının Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

The Discussion of the New Mining Law at a Legal Plane.

Faruk KÜRELİ (*)

ÖZET

Bu yazıda, 6309 sayılı Maden Yasası yerine 15.6.1985 tarihinde yürürlüğe giren 3213 sayılı yeni Maden Yasası'nın hukuksal açıdan bir değerlendirilmesi yapılmaktadır. Yasanın, Anayasaya aykırı olan maddeleri, boşlukları, uygulamada sorun yaratacak hükümleri belirtilmekte ve sonuçta öneriler sunulmaktadır.

ABSTRACT

Within the framework of this paper, the new Mining Law no 3213, which came into effect on June 15th, 1985, is discussed at a legal plane. Accordingly, the articles of the Law, that fall contrary to the Constitution; its voids; and the inadequate ordinances that will probably create problems in practice are laid down. Finally, some proposals are presented.

(*) Avukat, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı emekli Baş Hukuk Müşaviri, Strasburg Cad. 12/1, S-hhiye-ANKARA,

1. GİRİŞ

Bilindiği gibi, 1954 yılından beri 30 yılı aşkın bir süre yürürlükte kalan 6309 sayılı Maden Yasası'nın yerini alan 3213 sayılı Maden Yasası 15.6.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni Yasa çeşitli kuruluş ve kişilerce değişik biçimlerde değerlendirilmiştir. 35 yılı bulan bir süre konunun içinde şu ya da bu biçimde bulunan bir kişi olarak, görüşlerimi bildirmeyi yerine getirilmesi gereken bir yurttaşlık görevi saymaktayım.

2. MADEN YASALARININ ÖZELLİĞİ

-Anayasamıza göre "madenler" devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan tabii servetlerdendir. Yurdumuzda yürürlükte bulunan karma ekonomi düzenine göre de, bu alanda kamu ve özel sektöre, genel hatları ile "hukuk eşitliği" tanınmıştır.

Maden Yasasının birinci maddesinde, Yasanın amacı belirlenmekte ve "Bu Kanun madenlerin aranması, işletilmesi, üzerlerinde hak sahibi olunması"ve terkedilmesi ile ilgili esas ve usulleri düzenler denilmektedir.

Bu tanım eksik olmakla birlikte, görülüyor ki maden yasaları, maden yatakları üzerinde bir ta kim hakların alınması, verilmesi; bu hakların iptali, iskatı, feshi gibi tamamen hukuki konuları düzenlemektedir. Diğer taraftan bu işlemlerin esasının yanında, usullerini de düzenlediği için, usul yasası karakterinde bir yasadır. Usul yasaları en küçük ayrıntıya kadar her hususu düzenlemek zorundadır; aksi halde, kişinin hakları teminatından yoksun olur. Eski Yasa, bu açıdan, haksız bir eleştiri görmüş; yeni Yasa, işlemlere sürat ve basitlik getiriyorum derken, ileride açıklanacağı üzere, madenciyi geleceğinden ve maden hakkının teminatından yoksun bırakmıştır.

3. TASARININ HAZIRLANIŞI

Bilindiği kadarıyla, bu yasanın tasarısı, maden hukukuna ve yasa yapma tekniğine vakıf olmayan bir ekip tarafından hazırlanmış, bu nedenle, ileride değinileceği üzere, Anayasaya aykırılıklar, çelişkiler, yasa boşlukları ve uygulanma olanağı bulunmayan hükümlerle, sakat bir yasa olarak hukuk hayatına girmiştir. Diğer taraftan tasarı hazırlanırken, uygulayıcı daire olan Maden Dairesi'nden kimse iştirak ettirilmeyerek DPT'nde adeta gizlilik içinde hazırlanmakla, ikinci ve önemli bir hata yapılmıştır.

Başarının sırrı, akılcılıkta mıdır? Yoksa tecrübe de midir? Bu konu asırlar boyu tartışılmış; aklın yaratıcı gücünden istifade ederken, tecrübenin denetimi ile isabete varılacağı kabul edilmiştir. Yasa tasarısının hazırlanışında, anladığımızı göre, aklın üstünlüğüne önem verilirken, yıllar yılı binbir hadise ile pişmiş tecrübenin birikimi ihmal edilmiştir. Bu ihmalin mahzurları, Yasanın yürürlüğe girmesini müteakip ortaya çıkmış, cevabı bulunamayan sayısız soru ile karşılaşmak kaçınılmaz olmuştur. Bu olumsuz durum karşısında, tasarımı hazırlayanlar bir kenara çekilmişler; uygulayıcılar ise, bu içinden çıkılmaz durumu "tasarımı hazırlayanlar çözümlensinler" demektedirler. Sözün kısası, meydana gelen kargaşanın sorumlusu da bulunmamaktadır.

4. YENİ BİR YASAYA NEDEN GEREK GÖRÜLMÜŞTÜR ?

Eski yasalar yürürlükten kaldırılıp yerine yeni yasalar konulur iken, lüzum ve zaruretler, tasarıların gerekçelerinde açıklanır. Yeni yasanın genel gerekçesine bakıldığı zaman görülen şudur: Eski Maden Yasası; aksaklıklara yol açmış, gereksiz formaliteler bürokrasiyi artırmış, Yasa çeşitli yorumlara tabi olmuş; Maden Dairesi bu yüzden yetersiz kalmış, Türkiye'nin maden potansiyeli atıl kalmış, potansiyeli bilinen 40-50 bin sahadan ancak 5 bin kadarı faal olmuş, madencilikimiz mali ve teknik açıdan yetersiz kalmıştır.

İşte bu sakıncaları gidermek, madencilikimize teknik ve mali açıdan ciddiyet kazandırmak, madencilik faaliyetine hız, yön ve verimlilik getirmek; hak sahipleri ile ilgililerin yetki ve sorumluluklarına kesinlik getirmek, teknik personele iş imkanı sağlamak... vb. için bu tasarı hazırlanmıştır.

Tasanı yasalaşmış, uygulama başlamıştır. Gerekçede belirtilen ve yukarıda açıklamaya çalıştığımız parlak amaçlar ve faydalar hasıl olacaktır mıdır? Bunu zaman gösterecektir. Bu yazımızda, ilk günden ortaya çıkmış ve çıkmaya devam edeceğinden hiç şüphemiz olmayan hukuki sorunlara, genel hatları ile değinmeye çalışacağız.

5. ANAYASAYA AYKIRILIKLAR

Yeni Maden Yasası'nın Anayasaya aykırı olan tarafları şu şekilde özetlenebilir.

a) Yasanın 36. maddesi, işletme ruhsatnamesi sona eren bir kimsenin sahada mevcut cevherinin, idarece satılıp bedelinin "FON"a gelir kaydedileceğini, emretmektedir.

Madenler doğal konumlarında iken, devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Maden hakkına dayanarak madenci tarafından yer yüzüne çıkarılıncaya, çıkarmanın mal varlığına dahil, taşınır bir mal haline gelir.

Şu halde, anılan maddeye göre, çıkarılıp stoğa konmakla maden hakkı sahibinin taşınır malı olan cevher, hiç bir bedel ödemedi elinden alınabileceğine göre, ortada hukuk devleti ilkesine, mülkiyet hakkına dair Anayasa hükümlerine aykırılık aşikârdır.

b) Yasanın 26. maddesi, işletme izni alan bir kişinin, izin tarihinden itibaren 6 ay içinde faaliyete geçmemesi halinde, ruhsatının münfesih olacağını hükme bağlamıştır.

Tanımlar başlıklı 3. maddede ise; "MÜNFE-SİH" in ifade ettiği anlam aynen "Hakların hiç bir bildirim gerek kalmadan otomatik olarak fesh olması", şeklinde açıklanmaktadır.

Bu iki madde hükmü birlikte düşünülür ise, işletme iznini izleyen 6 ay içinde faaliyete geçmeyen madencinin, ruhsatı son bulacak fakat maden hakkı sahibine hiç bir tebligat yapılmayacaktır.

Anayasamızın 125. maddesi, idarenin her türlü eylem ve işlemlerinin aleyhine yargı yolunun açık olduğunu, dava açma süresinin yazılı bildirim tarihinden başlayacağını amirdir.

Görülüyor ki, Maden Dairesi'nin, 26. maddeye göre bir ruhsatı münfesih sayması, fakat madenciye hiç bir tebligat yapmaması şeklindeki işlemleri, Anayasamızın açıklanan hükmüne aykırıdır.

c) Yasanın geçici 2. maddesinin son fıkrası hükmüne göre; bu madde uyarınca intibakını yaptırmayan kişinin maden hakkı fesholunacak; fesholunan bu maden sahasında biri "A" adındaki kişiye, diğeri "B" adındaki kişiye ait ayrı madenler için mevcut haklar var ise, bu iki kişi arasında anlaşma da olmaz ise, artırma yapılacak Fon'a en çok hibede bulunan kişi, diğerinin maden hakkını da alacak. Böylece, 6309 sayılı yasaya göre doğmuş ve geçici ikinci maddenin ilk fıkrasında saklı

tutulan maden hakkı, hiç bir bedel ödenmeden kişinin elinden alınmış olacaktır. Bu hüküm aynı maddenin ilk fıkrası ile çelişkili olmakla kalmayıp, ekonomik değer ifade eden bir hakkın bedelsiz olarak kişinin elinden alınması nedeni ile de Anayasamızın hukuk devleti ilkesine, mülkiyet hakkına aykırı bulunmaktadır.

d) Geçici 3. madde ile, 6309 sayılı yasaya göre yatırılmış tetkik ve tahrik paralarının fon'a irad kaydedilmesi de aynı şekilde Anayasaya aykırı hükümlerdir.

6. YASA BOŞLUKLARI

Yasanın saptayabildiğimiz boşlukları şöyle sıralanabilmektedir.

a) Yasanın 16. maddesinde, maden ruhsatı için yapılacak ilk müracaatlarda "öncelik" hakkının esas olduğu beyan edilmiş; fakat, gün, saat ve dakika itibarıyla aynı anda yapılacak müracaatların nasıl bir işleme tabi tutulacağı belirtilmemiştir. Bu konuda, geçici maddelerdeki artırma işleminin, kıyasen bu olaylara da tatbik edileceği ileri sürülmekte ise de, bu görüş hukuken geçerli değildir.

b) Yasanın 17, 22, 32, geçici 1. ve 2. maddelerinde fesih, infisah (yürürlükten kalkan) ve iptal edilen sahalarda otomatikman aramalara açılacağı belirtilmiş ve fakat maden hakkı son bulan bu kişilere tebligat yapılması zorunluluğu düşünülerek, bu konuda hüküm getirilmemiştir. Tebligat yapılmasının Anayasal bir mecburiyet teşkil ettiği yukarıda açıklanmış idi. Otomatikman aramalara açılmalarının meydana getireceği kargaşaya ileride değinilecektir.

c) Yasanın 10. maddesinde, yanlış bilgi veren veya beyanda bulunan teknik eleman ile madenci için bir takım müeyyideler getirilmiş; fakat, vermesi gereken bilgiyi vermeyene veya beyanda bulunmayana nasıl bir müeyyide uygulanacağı açıkta kalmıştır. Örneğin, 14. maddeye göre bilanço yükümlülüğünü yerine getirmeyen madenciye uygulanacak müeyyide yoktur.

d) Yasanın Geçici 2. maddesiyle, 6309 sayılı yasaya göre kazanılmış maden haklarının, tek maden için devam edeceği kabul edilmiştir. 16. maddeye göre de mermer için müstakil müracaat yapılması, göl suları dışında kalan tüm madenler için de isim zikredilmeksizin tek "MADEN" ruhsarı verilmesi öngörülmüştür.

Mermer veya 6309 sayılı yasaya göre kazanılmış ve yeni yasaya intibak suretiyle yürürlüğü devam edecek olan madenler, mahlut olarak zuhur ederse ne olacağı hükme bağlanmamıştır. Daha açık bir deyimle Yasada "mahlutiyet" hakkında hüküm boşluğu ortaya çıkmıştır.

e) Yasanın 13. maddesine göre, arama, ön işletme ve işletme ruhsatı almak için biri teminat, diğeri harç olmak üzere iki mali yükümlülük getirilmiştir. Harçlar Yasasında "Ön İşletme" ruhsatından söz edilmemektedir. Böylece, "Ön İşletme" ruhsat harcının tahsili hukuki dayanaktan yoksun kalmıştır. Yasa tasarıları hazırlanırken; bir maddeyle, Harçlar Yasasına, bu konuda bir hüküm ilave edilmesi gerekirdi.

7. ÇELİŞKİLİ HÜKÜMLER

Yukarıda belirtilen hususlara ek olarak, aşağıda belirtilen çelişki ve yanlışlıklar dikkat çekmektedir.

a) Yasanın 22. maddesinde, terk edilen sahalara birinci fıkrada otomatikman aramalara açılacağı, ikinci fıkrada ise ilan suretiyle aramalara açılacağı belirtilmiştir.

b) Yasanın 13. maddesinde, maden sahalarının iki defaya mahsus olarak "değiştirilebileceği" kaydedilmiştir. Değiştirme, sahanın büyütülebileceği anlamına da gelen bir sözcüktür. Halbuki, öncelik esasına göre hak kazanılmış bir sahanın büyütülmesi mümkün değildir. Değiştirme sözcüğünün "küçültme" olması gerekmektedir.

c) Yasanın Geçici 2. maddesiyle, Yönetmeliğin Geçici 3. maddesinde, intibak yönünden İT ve PRT durumundaki madenler için, süresinin bitmesine 8 aydan az veya 8 aydan çok süre kalmış olmasına göre, farklı hüküm getirilmiştir. Halbuki İT ve PRT'li madenlerde süre söz konusu değildir.

d) Yasanın 27. maddesinin gerekçesinde ve Yönetmeliğin 32. maddesinde, madenlerin kiraya verilebileceği anlamına gelen beyanlar vardır. Hukukumuzda 3 türlü kira akdi vardır: Taşınmaz kirası, taşınır kirası ve hasılat kirası. Bir evin, bir otunun, bir narenciye bahçesinin kiralanması, bu üç tür sözleşmeye örnek gösterilebilirler. Bu üç tür sözleşmede, sözleşme son bulunca, sözleşmenin konusunu oluşturan ev, araba, bahçe, aynen sahibine iade edilir. Diğer bir deyimle sözleşmenin bitiminde, sözleşmenin konusu tükenmez.

Madenlerin kiralanmasında ise durum farklıdır; çünkü madenlerin işletilmesiyle arzın içinde boşluk kalmakta, yani sözleşmenin konusu tükenmektedir. Bu nedenle, madenlerin kiraya verilmesi biçiminde bir kira sözleşmesi türü düşünülemez.

Fransızların Rödövens sözleşmesi olarak adlandırdıkları ve yurdumuzda da yaygın olan bu tür sözleşmeler, "nev'i şahsına münhasır" (Sui Jeneris) sözleşmelerdir. Yeni Yasa karşısında bu tür sözleşmelerin ne derece geçerli olabileceği ayrı bir inceleme konusudur. Burada kısaca, yeni Yasa karşısında rödövens sözleşmelerinin geçerli olmayacağına belirtilmesiyle yetinilmektedir.

8. SORUN YARATACAK HÜKÜMLER

Yasanın aşağıda belirtilen hükümleri ise sorun yaratacak hükümler olarak görülmektedir.

- a) Geçici 1. maddeye göre, Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte hükümden düşmüş GMD, AR, İT, PRT, İR, İİ, meksuf sahalara;
- Paftalardan silinecek,
  - Yasanın yayımı tarihinde aramalara açılmış olacak,
  - En geç 15.11.1985 tarihine kadar bu sahalara ilan edilecek,
  - Geçici 5. maddeye göre 16.12.1985 tarihinden itibaren yapılmış başvurular, aynı anda yapılmış sayılacak,
  - Aynı sahaya birden fazla başvuru yapılmışsa, aralarında artırma yapılacaktır.

Şimdi yalnız bu maddenin, içinden çıkılmaz türden ve senelerce sürecektir ihtilaflara ve davalara neden olacağı açıklanmaya çalışılacaktır.

1) Yasanın 30. maddesi ile, hükümden düşen işletme ruhsatlı sahalara, Bakanlıkça hazırlanacak şartlarla ihale edilip, yeni sahibine işletme ruhsatnamesi verilmesi gibi doğru bir prensip getirilmiştir. Bulunmuş bir madenin tekrar aranması mantıksız olduğu için, eski ve yeni maden yasalarında, ihale esası getirilmiştir.

Aklın mantığının emri bu iken, Geçici 1. madde ile, İR, M konusu olmuş, senelerce işletilmiş ve bulunmuş bir madenin tekrar aramalara açılmasının, mantıkla ve kamu yararı ile izahı mümkün müdür?

2) Bu hüküm, hazırda konmak isteyenlerin iş-tahını celbettiği için, 16.12.1985 tarihinden iti-

baren Maden Dairesi'nin önü mahşer haline gelmiştir. Artırma yapılmak suretiyle kamu yararının korunacağı ileri sürülebilecektir. Artırmanın o kadar kolay olamayacağını, içinden çıkılmaz anlaşmazlıkların doğacağını, sırası ile aşağıda açıklayacağız.

3) Bu maddeye göre, aramalara açılan sahalardan paftalardan silineceğine göre, koordinatları bilgisayar kayıtlarında yer almayacaktır. Şu halde, yapılan başvuruların, bu maddeye göre açılan bir sahaya mı, yoksa, boş bir sahaya mı yapıldığı bilinmeyecektir.

Yasanın 16. maddesinde, boş bir alana aynı anda ve bir diğerine mütedahil başvurular arasında artırma yapılacağına dair bir hüküm olmadığı halde, bu maddeye göre birbirine mütedahil başvurular arasında artırma yapılması öngörülmektedir. Şu halde, 16.12.1985 tarihinden itibaren bir hafta içinde yapılacak başvuruların, açılan sahaya mı yoksa boş bir alana mı yapıldığı önem kazanacak, kime ruhsat verileceğini belirlemek için bilinmesi zorunlu olacaktır. Bu maddeye göre açılan sahalardan paftalardan silindir için, *br* konuyu belirlemek mümkün olmayacaktır; sorunlar ortada kalacaktır.

4) Açılan bu sahalara birden fazla başvuru yapıldığı takdirde, aralarında artırma yapılacağı ve en çok artırana ruhsat verileceği öngörülmektedir. Yapılan başvurular aynı sınırlarla yapılmayacağına, yapılan üç beş başvurunun birer ucundan bir diğerine tedahül etmesi halinde, kimler arasında artırma yapılacak ve müşterek bir saha olmadığına göre, hangi sahaya ruhsat verilecektir? İçinden çıkılmayacak bir husus da budur.

5) Bu maddeye göre hükümden düşmüş ve otomatikman aramalara açılmış sahalara başvuruların kabulü için aynı zamanda 15.11.1985 tarihine kadar listelerin ilan edilmiş olması şarttır. Öğrenildiğine göre, hükümden düşmüş, fakat ilan edilmemiş bir hayli saha vardır. Bu yerlere yapılan başvurular hüküm ifa edecek midir, yoksa- yeniden ilana gitmek üzere- red mi edilecektir? Her iki tutum da davaya gidecek ihtilaflar yaratacaktır.

6) Yasanın yürürlüğe girmesinden bir kaç gün önce, bu maddeye göre açılacak sahalara içine alacak şekilde "MADEN" ruhsatlarının verildiği, bu ruhsatların işlemlerinin süratle yürütülerek ÖN İŞLETME hatta İŞLETME ruhsatı verilmek suretiyle, mekşuf sahalara üzerine konulmak isten-

diği yaygın söylentiler arasındadır. Daha açık bir ifade ile, 15.6.1985 tarihinden önce, örneğin pirit için başvuru yapıldığı, 15.6.1985 tarihinden sonra bu başvuruların süratle yürütülerek - hükümden düşmüş kömür sahasına sahip olmak için - kömüre . • iahlutiyet isteminde bulunulduğu, Maden Dairesince de uygun bulunarak ön işletme ve işletme ruhsatlarına bağlandığı öğrenilmiştir.

Bu hileli yolları takviye için bir taraftan bu durumdaki sahalara ilan listelerinde yer almadığı, diğer taraftan ilanlarda bu gibi hakların himaye göreceği anlamına gelen ifadeler kullanıldığı söylenmektedir.

7) Geçici 1. maddeye göre aramalara açılan sahalara yapılan başvurular arasında artırma yapılacak ve sonuç olarak "MADEN" ruhsatı verilecektir. Aynı saha içinde, Geçici 2. maddeye göre saklı tutulmuş ve 6309 sayılı Yasaya göre yürütülecek tek maden için de bir ruhsat var ise, biri tek maden için, diğeri tüm madenler için geçerli bu iki ruhsatın ilişkisi ne olacaktır? Pek çok anlaşmazlığa neden olacak konulardan biri de budur.

b) Yasanın bir çok maddesinde, hükümden düşen ruhsat sahalalarının otomatikman aramalara açılacağı ifade edilmektedir.

Bu maddelerin uygulanmasında, otomatikman aramalara açılmanın hangi tarihte başladığı Maden Dairesi dışındaki kişilerce bilinmeyecektir. Daire içindekilerin bilebileceği bu bilgilerin, istenilen kişilere bildirilmek suretiyle yolsuzluklara neden olacağı endişesi her zaman için geçerlidir.

İkinci olarak; otomatikman açılan bu yere başvuru ile herhangi bir kişi ruhsat alacaktır. Eski ruhsat sahibi, hakkının feshedildiğini veya münfesihi sayıldığını öğrenince Daireye başvuracak, aldığı cevap üzerine 60 gün içinde anayasal bir hak olarak dava açacaktır. Dava sonunda, ilk ruhsat sahibi haklı çıkarsa, iptal edilen ruhsat hukuki geçerlilik kazanacaktır. Bu suretle eski ve yeni ruhsat sahipleri karşı karşıya gelecek, yargı kararı karşısında Daire, otomatikman aramalara açmadan sonra verdiği ruhsatı iptal etmek zorunda kalacaktır.

Görülüyor ki, gerekçede ifade edildiği gibi, hakına son verilen kişiye tebligat yapmamak, sahayı otomatik aramalara açmak suretiyle, işlemlere sürat kazandırmak, istenilen sonuçları vermeyecek, tersine, işler karışacak; davalar, anlaşmazlık-

lar artacak; madenci, sahibi bulunduğu ruhsatın geleceğinden emin olamayacaktır.

c) Yasanın 11. maddesine göre, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ihtisaslaşmış diğer devlet dairelerindeki personele de görev verip, raporlar düzenlettirebilecektir. Örneğin, Karayolları Genel Müdürlüğündeki bir mühendise bir rapor düzenlettirebilecektir. Bu raporda gerçeklere aykırılık olursa 10. maddeye göre bu kişi hakkında müeyyide uygulanacaktır. Bu müeyyide nedir? Üç yıl süre ile bu kişinin Maden Yasası nezdinde yapacağı beyan kabul edilmeyecektir. Karayolları mühendisinin zaten Maden Yasası ile ilgili beyanı (serbest çalışmadığı için) olmayacaktır. Bu nedenle, bu müeyyide çalışmayacaktır. Maddenin sonundaki "Türk Ceza Kanununun ilgili hükümleri mahfuzdur" hükmü, bu kişiye nasıl bir suç isnadı ile uygulanabilecektir. Bir an için, memuriyet görevini kötüye kullanma olarak nitelendirildiğini düşünelim: Uygulamayı Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yapacak; gerekli muhakeme kararını ise, mühendisin çalışmakta olduğu Karayolları Genel Müdürlüğü'nün yetkili kurulları verecektir. İdare hukuku ve memurun muhakemat mevzuatı hakkında tecrübesi olanlar, bu hususta ne gibi sorunlar çıkaracağını çok iyi bilirler.

Halen Maden Yasası ile ilgili mevzuatı taşrada Sanayi ve Ticaret Bakanlığı memurları yürütmekte, bu Bakanlık memurlarının ihmal ve görevlerini kötüye kullanmalarını (suistimallerini) takip ve sonuca bağlamanın kolay olmadığını, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı mensupları çok iyi bilmektedirler.

d) Madenler devletin hüküm ve tasarrufunda olan ulusal zenginliklerdendir. Ulusa ait olan bu servetler üzerinde bazı kimselere işletme hakkı verilmesi bir ayrıcalık gibi görünür ise de, aslında, emek ve külfet karşılığı verilen bu haklarda yatan bir kamu yararı vardır.

Madencilikte kamu yararı, maden yataklarını bilim ve tekniğin gereklerine en uygun ve ulusal ihtiyaçları karşılayacak şekilde, israfa meydan vermeden işletmek ve ulusal gelire katkıda bulunmaktır.

Yasanın 10. maddesi, madencinin ve mühendisin vereceği bilgilerin, yapacağı beyanların gerçeğe uygun olmasını istemiş, gerçeklere aykırı beyanları müeyyideye bağlamıştır. Ancak kamu yararına ve tekniğin gereklerine uymayan bir iş-

letme projesi teklif edilmesi halinde, ne Bakanlığa bir yetki tanınmış, ne de madenciye uygulanacak bir müeyyide öngörmüştür. Örneğin, madencinin yaptığı beyanlar, verdiği bilgiler, düzenlenen raporlar tamamen gerçeklere uygun, ne var ki teklif ettiği işletme projesi, yatağın israfına meydan verecek bir proje olabilir. Bakanlığın bu projeyi kabul etmemek veya değiştirilmesini istemek gibi bir yetkisi bu yasada yer almamıştır.

Eski Yasada, işletme faaliyeti, verilen işletme projesinin Bakanlıkça kabul edilmesine göre yapılmakta ve Bakanlıkça yerinde inceleme ile de, teorik olarak iyi görünen bir projenin, madene uygunluğu denetlenmekteydi. Bütün bu hükümler zaman kaybedici formaliteler olarak düşünüldüğü için, yeni Yasada yer almamıştır.

e) Eski Yasanın en çok eleştirilen hükümlerinden biri de 57. madde uygulaması idi. Gerçekte bu uygulamayı savunmak mümkün değildir. Bu maddeye yer verilmesi, maden işlerinin merkeziyet sistemine göre Ankara'dan yürütülmesinin zorunlu bir sonucu idi.

Yeni Yasa, 10. maddesinde yer alan beyan usulü ile, işlere hız vermek ve madenciye inanmak iddiasındadır. Yeni Yasa ile birlikte Türkiye'de yeni bir madenci karakteri de doğmamıştır.

Şu halde, arama, ön işletme ve işletme safhalarında, hiç şüphe edilmesin ki, yine sahte raporlar verilecek, madenci kısa sürede ne alıp götürürse kâr sayacak, beyanlarının yanlışlığı anlaşılınca (yerinde inceleme yapılmıyca) kadar, fiilen işletmeye devam edecek, eski 57. madde uygulamasından daha olumsuz durumlar meydana gelecektir. Çünkü, Bakanlık taşra örgütü kurulması, kadro ve bütçesi ile ele alınmamış, bir temenniden ibaret kalmıştır. Diğer uzman kuruluşlar eliyle denetimin etkili olacağını düşünmek, bir süre ümit bağlanan hayalden ibaret kalacaktır.

9. BU YASA KISA BİR SÜRE SONRA DEĞİŞTİRİLECEKTİR

Yukarıda, ilk planda göze batan genel hususlardan söz ettik. Ayrıntıya inildiğinde söylenecek pek çok şey vardır.

Anayasaya aykırılıklar, çelişkiler, boşluklar... ile malul bu Yasanın yürütülmesi mümkün değildir. İlk kargaşa 16.12.1985 tarihinde başlamıştır.

İkinci kargaşa 16.2.1986 tarihinde meydana gelecektir. Bu nedenlerle Yasanın değiştirilmesi kaçınılmaz olacaktır. Ne var ki, değişiklik yasası çok daha zor olacaktır; çünkü maden yasalarının değiştirilmesindeki en büyük güçlük, kazanılmış hakların korunmasıdır. Koruma bir Anayasa ilkesi olan "Hukuk Devleti"nin zorunlu bir gereğidir.

Boş bir alana imar planı yapmak kolaydır, fakat, gecekonduların imar planı yapmanın pek çok zorlukları vardır. Maden mevzuatı için de aynı görüş geçerlidir.

10. NE YAPMAK LAZIMDIR?

Bütün bu eleştirilerin ardından, "iyi, güzel, yeni Yasayı eleştiriyorsun; o halde ne yapmak lazımdır" gibisinden bir soru yöneltilebilir. Bu konudaki naçiz görüşümü arz etmek isterim:

- Maden işleri, Katma Bütçeli tüzel kişiliğe sahip bir Genel Müdürlük eliyle yürütülmelidir.
- Genel Müdürlük, işletmecilikte tecrübeli, teknolojik gelişmeleri izleyen, güçlü bir fen heyeti ile donatılmalıdır.
- Taşrada asli unsurları maden mühendisi, avukat, hukukçu ve topoğraflardan oluşan il müdürlükleri kurulmalıdır.
- Arama ruhsatları vilayetlerce verilmeli, arama ve işletme faaliyeti il örgütüne etkili ve devam-

lı denetlenmeli, anlaşmazlıklar yerinde ve zamanında çözümlenmeli, davalar yerel idare mahkemelerinde il avukatınca takip edilmeli ve sonuçlandırılmalıdır.

- İşletme talebinden itibaren konu Genel Müdürlükçe izlenmeli ve sonuçlandırılmalı; işletme hakları Genel Müdürlükçe verilmelidir.
- Madencilik yapacaklarda teknik ve mali yeterlik aranmalıdır.
- Madenci iktisap ettiği (kazandığı) hakların iptali endişesinden kurtarılmalı, sicilde aleniyet (açıklık) ve güven prensibi geçerli olmalı, idare, kusurlu işlemleri nedeniyle verdiği zarardan sorumlu olmalıdır.
- Teknik ve hukukçu personel, kurstan geçirildikten sonra, işe alınmalıdır.

11. YENİ YASANIN FAYDALI VE İSABETLİ HÜKÜMLERİ

Yeni Yasada yer alan "teminat", madencilğe ciddiyet getireceği; "bilanço", rödövanis anlamlarını önleyeceği ve devlete önemli bir gelir kaynağı oluşturacağı; "sevk fişi" kaçakçılığı önleyeceği; "fon", inceleme ve soruşturma (tetkik ve tahkik) işlerine hız kazandıracağı; "kredi", madencilği teşvik edeceği için faydalı ve olumlu hükümler olarak değerlendirilmektedir. Bunlar, yeni yasalarda da korunmalıdırlar.

